

ВІДГУК

на дисертаційне дослідження ЦЗЮЙ ЖАНЬ

«Підготовка майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи»,

поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 014
Середня освіта (музичне мистецтво)

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими планами, програмами, темами

Актуальність розробки дисертантом проблеми підготовки майбутніх педагогів-музикантів до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями-початківцями зумовлена сучасним станом мистецько-педагогічної науки і практики, що виступає засобом виявлення та реалізації художніх можливостей людини по відношенню до себе та суспільства. Адже головна мета сучасних мистецько-освітніх процесів – особистість, підготовлена до створення нового, здатна знаходити продуктивні рішення нестандартних проблем у складному культурно-освітньому середовищі.

Актуалізація автором дисертації питань практично-творчої діяльності студентів закладів вищої освіти мистецького спрямування пов'язана з проблемами підготовки фахівців, здатних до впровадження в освітній процес педагогічних інновацій та евристичних завдань, до розв'язання актуальних проблем мистецько-освітнього характеру.

Складність означеної проблеми підсилюється низкою існуючих суперечностей між:

- сучасними вимогами до інноваційного спрямування професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів та традиційним змістом їх фахового навчання;

- необхідністю використання новітніх евристичних форм і методів мистецької роботи в сучасній школі та відсутністю науково-методичних матеріалів з технології їх розробки;
- рівнем стандартів педагогічної творчості у сфері музики та реальною готовністю студентів до застосування музично-творчих завдань у продуктивно-практичній взаємодії з учнями.

Доцільність розробки досліджуваної проблеми у сучасному освітньому середовищі підтверджується необхідністю створення умов, що забезпечать кожному вчителю здатність працювати у творчому режимі, опановувати цікаві й ефективні форми та методи розвитку творчих можливостей учнів, створювати розвивальне й продуктивне середовище в урочній та позаурочній роботі. Тому конче необхідним є розробка дієвого методичного інструментарію для операціоналізації процесів, пов'язаних із художньою взаємодією учасників мистецько-освітнього процесу у контексті реалізації музично-творчих завдань.

Представлене дисертаційне дослідження виконане згідно плану наукових досліджень кафедри хорового диригування та теорії і методики музичної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова з наукового напрямку «Зміст освіти, форми, методи і засоби підготовки учителів музичного мистецтва», що підтверджує актуальність досліджуваної проблеми.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, їх достовірність та наукова новизна

Обґрунтованість наукових положень, висновків і результатів наукового пошуку Цзюй Жань підтверджується серйозною теоретико-методологічною базою дослідження, зверненням до засадничих положень мистецької педагогіки, а також опануванням достатньої кількості джерел з теорії і практики психолого-педагогічної науки, літератури з проблем музичної та педагогічної творчості.

Достовірність та результативність здійсненого наукового пошуку підтверджується науково-інтегративними зв'язками теоретичних положень та практичних результатів дослідження, природною логікою розгортання експериментальної роботи та розробки висновків, що відповідають поставленим в роботі завданням.

Підтвердженням цілісності й системності здійсненого дослідження є: ґрунтовно презентовані теоретичні положення про творчу діяльність та її сутність; представлена система методологічних підходів до фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів (задачний, евристичний, інтегративний, синергетичний, практико-орієнтований), коректно окреслені принципи реалізації музично-творчих завдань, а також розроблений комплекс продуктивних форм та інструментальних методів практичної роботи, що забезпечують функціональні основи оперативного керування мистецько-освітнім процесом евристичної спрямованості.

Науковий апарат дисертаційного дослідження є цілком коректно та виважено сформульованим, а наукова новизна є беззаперечною, оскільки засвідчується уперше здійсненим цілісним дослідженням підготовки майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи, детальним розкриттям розроблених чинників музично-творчої діяльності та достовірністю результатів експериментальної роботи. .

з урахуванням реальних потреб музичного розвитку учнів.

3. Структура та зміст дисертації, її завершеність і відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Дисертація Цзюй Жань має усталену структуру й складається з анотацій українською та англійською мовами, списку публікацій здобувача, вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел до кожного розділу, загальних висновків, додатків.

У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної для наукового пошуку теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження; представлено теоретико-методологічну основу, окреслено комплекс теоретичних та емпіричних методів дослідження для розв'язання поставлених завдань; аргументовано наукову новизну й визначено практичне значення дослідження; відображено відомості про апробацію й впровадження результатів експериментальної роботи; вказано 9 публікацій автора (1 праця – в зарубіжному виданні WoS, 3 праці у провідних фахових виданнях України, 5 праць апробаційного характеру).

Основна частина роботи має три розділи, змістове наповнення яких відповідає поставленим завданням. Мета дослідження полягає у розробці, науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов та методики підготовки майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи.

У *першому розділі* роботи на основі ґрунтовного аналізу наукових джерел досліджено мистецько-освітні чинники фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів у контексті педагогічної творчості; розкрито сутність понять «задача», «педагогічна задача», «завдання», «музично-творче завдання»; висвітлено такі детермінанти мистецько-освітньої діяльності як духовно-творче середовище, педагогічна інноватика, евристична дидактика, продуктивне навчання.

У роботі розроблено зміст та структуру музично-творчих завдань, надано їх типологічну характеристику, означено алгоритм розробки й реалізації завдань у контексті розвитку продуктивних можливостей учасників педагогічного процесу. Автором дано визначення *музично-творчого завдання* як елементу мистецько-освітнього процесу, засобу активізації навчання та продуктивного пошуку, що спрямовує музичну діяльність особистості на отримання певного результату.

Методологічними орієнтирами дослідження визначено низку підходів, у площині яких розгортаються процеси музичної творчості та продуктивної взаємодії в мистецько-освітньому середовищі. *Задачний підхід* зумовлений широкими мистецько-педагогічними можливостями, притаманними задачам творчого характеру як засобу організації та управління продуктивною діяльністю студентів. *Евристичний підхід* обумовлює здатність учасників мистецько-освітнього процесу творчо мислити, сприяючи розвитку нестандартного погляду на оточуючий світ, отримання нового результату. *Інтегративний підхід* орієнтує на здійснення об'єднувального мистецько-педагогічного процесу, під час якого відбувається розвиток духовної сфери особистості через взаємозв'язки між елементами різних видів мистецтва та музичної діяльності, що несуть в собі неповторну художню цінність. *Синергетичний підхід* скеровує особистість до саморозвитку в мінливому освітньому середовищі та спрямовує на продуктивне використання якостей, іманентно властивих суб'єктам педагогічної взаємодії (відкритість, здатність до перетворень, варіативність дій тощо). *Практико-орієнтований підхід* забезпечує реалізацію творчих потенцій студентів та їх різносторонніх відносин у реальному мистецько-освітньому бутті згідно потреб діяльності у майбутній професії.

Дисертантом доведено, що реалізація музично-творчих завдань в роботі з учнями – це складна сфера продуктивного художнього та логічного мислення педагога і, в той же час, багатовимірний процес діяльності, пов'язаної з етапами творчої роботи над проєктуванням та виконанням поставлених завдань з урахуванням критеріїв добору та застосування мистецького матеріалу.

У *другому розділі* дослідження знайшла висвітлення компонентна структура та педагогічні умови досліджуваної підготовки, на основі чого набула розробки організаційно-методична модель її впровадження.

Виходячи з розуміння підготовки майбутніх педагогів-музикантів до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями-початківцями як елементу

фахового навчання, було розроблено її структуру у єдності трьох взаємообумовлених компонентів: *мотиваційного*, що знаходить вираз у фаховій спрямованості навчання, наявності потреби у саморозвитку у процесі музично-творчої діяльності; *когнітивного*, що передбачає обізнаність з видами музично-творчих завдань, способами та алгоритмами їх реалізації; *процесуального*, що утілюється через спроможність студентів до моделювання педагогічних ситуацій в процесі тренінгових занять та забезпечується продуктивною художньою комунікацією з учнями на виробничій педагогічній практиці.

Для моделювання музично-творчих завдань та їх ефективного застосування на практиці автором було запропоновано декілька перетворювальних *технік* (техніка конструктивно-комбінаторних дій, техніка варіативно-імпровізаційних дій, техніка театралізовано-ігрових дій), метою яких стала інструменталізація способів розробки завдань згідно наявного мистецького матеріалу та освітніх потреб.

З метою алгоритмізації музично-творчих дій в роботі з художнім матеріалом автором запропоновано *моделі* (*інформаційна, імітаційна, виробнича*), згідно яких процес підготовки майбутніх учителів до реалізації музично-творчих завдань набуває більшої цілісності, системності й послідовності у такому порядку: мистецько-педагогічний аналіз музичного матеріалу, моделювання проблемної ситуації з використанням даного матеріалу та його застосування у практичній роботі з учнями.

У якості дієвої основи підготовки майбутніх педагогів-музикантів до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями-початківцями було сформульовано низку принципів положень. Так, *принцип самоактивності* в авторській методиці визначає спрямованість на формування особистості учителя, здатного до самостійних нестандартних дій *Принцип мистецько-педагогічної інтегративності* уможливорює цілісне розуміння студентами художніх явищ з позицій педагогіки мистецтва, а також «художню

універсальність» музично-творчих дій. *Принцип художньої виразності застосованого музичного матеріалу* передбачає добір учителем якісних музичних зразків та їх адекватне представлення на основі мистецьких інтересів учнів, їх виконавського й слухацького досвіду.

На основі розроблених методологічних орієнтирів, педагогічних умов та принципів автором було запропоновано організаційно-методичну модель досліджуваної підготовки, в результаті реалізації якої підготовленість майбутніх учителів музики набуває ознак продуктивності й оптимальності.

У третьому розділі представлено критеріальний апарат дослідження, на основі якого виявлено рівні *підготовленості майбутніх* учителів музики до реалізації музично-творчих завдань, проведено констатувальний та формувальний експерименти у трьох вишах України, здійснено кількісний та якісний аналіз результатів дослідження.

З метою діагностики стану досліджуваної підготовленості студентів було розроблено критерії вимірювання рівнів сформованості визначених якостей (мотиваційно-смісловий, когнітивно-комбінаторний, процесуально-результативний) з визначенням відповідних показників. Кількісний і якісний аналіз результатів констатувального етапу експерименту дозволив розподілити студентів-респондентів на чотири рівні – високий, достатній, обмежений та низький.

Для реалізації поставлених цілей формувальний експеримент було проведено у два етапи (проєктивно-моделюючий та продуктивно-результативний). На першому етапі зі студентами експериментальних груп здійснювалася підготовка до реалізації музично-творчих завдань у процесі залучення до тренінгу «Студії музичної творчості учителя». На другому етапі експериментальної роботи студенти були залучені до активної творчої взаємодії з учнями-початківцями у процесі проходження педагогічної практики у закладах загальної середньої освіти.

Серед найбільш ефективних *методів* формувальної роботи можна виокремити наступні: метод авансування успіху, метод моделювання проблемних ситуацій, ділової педагогічної гри, «мозковий штурм», метод колективного пошуку оригінальних ідей, метод евристичних питань, «кейс-метод», метод емпатії тощо. Продуктивними *формами* реалізації музично-творчих завдань виявилися *вербальні* (різні види висловлювань, обмін враженнями у вигляді діалогу або полілогу), *виконавські* (пісенні, інструментальні) та *трансформаційні* (розробка різноманітних музичних комбінацій, створення варіацій та імпровізацій, постановка інсценізацій та драматизацій, проведення творчих ігор), а також *інтегративні*, в яких поєднані виражальні засоби попередніх форм прояву творчості у різних комбінаціях.

Отримані результати засвідчили позитивну динаміку зростання рівнів підготовленості студентів до реалізації музично-творчих завдань в експериментальній групі порівняно з контрольною, що доводить ефективність запропонованої методики. Таким чином, весь хід дослідницької роботи, а також результати математичної обробки даних засвідчили ефективність авторської моделі підготовки майбутніх учителів до реалізації музично-творчих завдань у роботі з учнями початкової школи та доцільність її впровадження у процес фахової підготовки студентів мистецького профілю закладів вищої освіти.

Висновки, розроблені дисертантом, стали логічним завершенням проведеної експериментальної роботи та підтвердженням продуктивності авторської методики.

4. Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації

Вважаємо, що матеріали дисертаційної роботи (теоретичні положення та емпірична інформація) є цінним доробком автора у сфері мистецької освіти. Вони можуть бути використані у розробці навчальних програм, методичних рекомендацій, навчальних і методичних посібників з проблем художньо-

педагогічної творчості, а також для оновлення змісту практико-орієнтованих навчальних дисциплін фахової підготовки педагогів-музикантів у закладах вищої освіти.

5. Значущість отриманих результатів дослідження для науки і практики

Вагому наукову новизну мають низка теоретичних та практичних результатів виконаного Цзюй Жань дослідження.

1. *Теоретико-методологічний аналіз* наукових джерел у контексті педагогічної творчості з опорою такі детермінанти мистецько-освітньої діяльності як духовно-творче середовище, педагогічна інноватика, евристична дидактика, продуктивне навчання, а також *визначення комплексу актуальних підходів* до досліджуваної підготовки у складі задачного, евристичного, інтегративного, синергетичного, практико-орієнтованого.

2. *Авторське визначення музично-творчого завдання* як елементу мистецько-освітнього процесу, засобу активізації навчання та продуктивного пошуку, що спрямовує музичну діяльність особистості на отримання певного результату.

3. *Розробка типології музично-творчих завдань*, згідно якої було здійснено їх типовий розподіл на музично-пізнавальні, музично-виконавські, музично-перетворювальні та визначено форми їх реалізації (вербальні, виконавські, трансформаційні, інтегративні).

4. *Авторське потрактування феномена підготовки майбутніх педагогів-музикантів до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями-початківцями* як процесу фахового навчання, що забезпечується формуванням комплексу практичних здатностей і особистісних якостей студентів та виявляється у їх спроможності до утілення творчого задуму на основі доцільно дібраного музичного матеріалу.

5. Розробка структури процесу підготовки майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями-початківцями у єдності трьох взаємообумовлених компонентів (мотиваційного, когнітивного та процесуального), що утілюються у спроможності студентів до моделювання педагогічних ситуацій у процесі тренінгових занять та у продуктивній художній комунікації з учнями на педагогічній практиці.

6. Експериментальна перевірка дієвості й оптимальності педагогічних умов реалізації музично-творчих завдань, що обумовлюються: а) створенням стимулюючого художньо-освітнього середовища для забезпечення комфортного позитивного стану студентів у фаховому навчанні; б) активною музично-творчою взаємодією студентів у процесі моделювання педагогічних ситуацій на тренінгових заняттях; б) орієнтацією на інтенсивне фахове становлення майбутнього педагога у режимі безпосереднього творчого пошуку в практичній роботі з учнями із застосуванням засобів мистецької інтеграції.

7. Визначення низки принципів положень у дослідженні названого феномена, а саме принципів самоактивності, мистецько-педагогічної інтегративності, художньої виразності застосованого музичного матеріалу, що надають дослідній роботі цілісності та практичної спрямованості.

8. Розробка авторської організаційно-методичної моделі підготовки майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи, яка містить мету дослідження, наукові підходи та принципи, компонентну структуру та критеріально-рівневу систему оцінки означеного феномену, педагогічні умови, етапи експериментальної роботи, методи і форми педагогічної роботи, що разом становлять повний технологічний цикл проведеного дослідження.

9. Апробація низки перетворювальних технік розробки музично-творчих завдань (конструктивно-комбінаторної, варіативно-імпровізаційної,

театралізовано-ігрової), метою яких є інструменталізація способів художніх дій згідно наявного мистецького матеріалу та освітніх потреб в роботі з учнями.

Вагомим є практичне значення дослідження, що полягає у розробці та впровадженні у фахове навчання майбутніх учителів музики науково-методичного супроводу до використання музично-творчих завдань під час виробничої практики у початковій школі. Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані у розробці навчальних програм, методичних рекомендацій, навчальних і методичних посібників з проблем художньо-педагогічної творчості, а також для оновлення змісту практико-спрямованих навчальних дисциплін фахової підготовки педагогів-музикантів.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи наукові здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне висловити деякі дискусійні положення та зауваження до поданої дисертаційної роботи:

1. Серед визначеної авторкою низки методологічних орієнтирів досліджуваного феномена (підрозділ 1.3.) деякого інструментально-практичного уточнення потребує, на нашу думку, евристичний підхід. Бажано було б більш глибоко розкрити його значення у забезпеченні творчої взаємодії учасників мистецько-педагогічного процесу.

2. Беззаперечним науковим здобутком авторки дисертаційного дослідження є розробка педагогічних умов реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями-початківцями (підрозділ 2.2). На нашу думку, більш широкого осмислення у практичній площині потребує третя педагогічна умова, а саме представлення засобів мистецької інтеграції, що застосовуються педагогом у режимі безпосереднього творчого пошуку в практичній роботі з учнями.

3. Авторкою дисертаційного дослідження розроблено дієві принципи реалізації музично-творчих завдань (підрозділ 2.3). Однак принцип художньої

виразності застосованого музичного матеріалу, на нашу думку, потребує конкретизації у методах його застосування в роботі з учнями.

4. У критеріальному апараті дослідження (підрозділ 3.1.) більш глибокого сутнісного визначення потребує мотиваційно-смісловий критерій діагностики стану досліджуваної підготовленості, а саме надання характеристики мотивам, якими керуються студенти у процесі фахового навчання для активізації власних музично-творчих дій.

5. В описі формувального експерименту потребують більшого висвітлення, на нашу думку, результати застосування методів інтерактивного навчання.

Між тим, слід зазначити, що зауваження та висловлені побажання не впливають на загальну позитивну оцінку представленої дисертаційної роботи, яка характеризується актуальністю, науковою новизною та практичним значенням отриманих результатів, достатньо високим рівнем теоретичного узагальнення наукового матеріалу, доцільністю визначених наукових підходів у розробці педагогічних умов, принципів та самої авторської організаційно-методичної моделі формування досліджуваного феномена.

7. Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

На основі врахування актуальності проведеного дослідження, його наукової новизни, обґрунтованості і достовірності отриманих результатів, їх теоретичної та практичної значущості, вважаємо, що дисертація Цзюй Жань на тему: «Підготовка майбутніх учителів музики до реалізації музично-творчих завдань в роботі з учнями початкової школи» є актуальним, цілісним, завершеним, самостійним дослідженням, яке за своїм науково-теоретичним рівнем, новизною у постановці та вирішенні досліджуваної проблеми, аргументованістю теоретичних положень, висновків та практичним значенням відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня

доктора філософії у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8; Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 і може бути рекомендоване до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 014 Середня освіта (музичне мистецтво).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
декан педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Віктор ЛАБУНЕЦЬ

